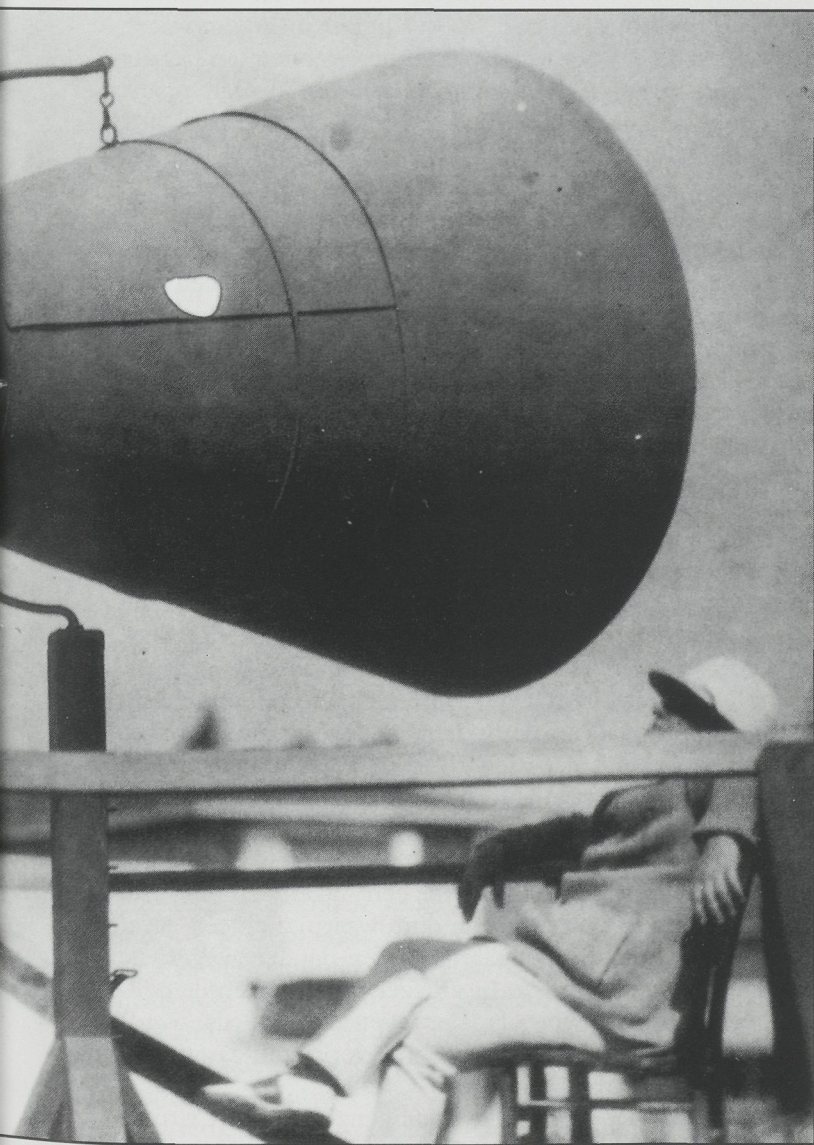

delijk gesprek met hun kinderen aan te knopen.

Het verschijnsel laat zich wel verklaren; net als bezoekers van buitenaf en een nieuwe partner is ook een kind dat lang van huis is geweest, in zekere zin een vreemde. Heeft het kind westerse invloeden opgepikt? Blijft het trouw aan de tradities van zijn stam? Schaamt het zich voor de omstandigheden waarin zijn familie leeft? De ouders kijken de kat uit de boom en wachten tot duidelijk wordt in welke mate hun kind is veranderd. Pas als na enige tijd blijkt dat het kind zich weer thuisvoelt bij zijn ouders, breekt bij hen het ijs.

SLAAPVERWEKKENDE CONVERSATIE

Basso concludeert dat de Apaches zich stil houden als ze in een onzekere en onvoorspelbare sociale situatie terechtkomen. Soms wordt de stilte ingegeven door de aanwezigheid van een buitenstaander (de onderzoeker!), maar veel vaker is stilte een volwaardig en geaccepteerd onderdeel van het communicatieverkeer binnen een gemeenschap. De Amerikaanse linguïst *dr William Samarin* verbleef lange tijd als missionaris bij de Gbeya in Centraal-Afrika. Daar constateerde hij dat "men kennelijk geen enkele verplichting voelt te praten". Het was heel gebruikelijk dat een conversatie abrupt stopte nadat iemand was uitgesproken. "Toch zou ik de Gbeya niet als een zwijgzaam volk willen typeren", schrijft Samarin

later. "Ze zien stilte alleen als iets dat net zo effectief is als spraak."

Soortgelijke bevindingen hadden antropologen die in 1987 een onderzoek deden naar het gebruik van stilte bij de Amish; een agrarische gemeenschap van orthodoxe protestanten die in de zeventiende eeuw Duitsland en Zwitserland ontvluchtten en zich in de Verenigde Staten vestigden. Ze hielden er een uiterst traditioneel leefpatroon op na; in hun geïsoleerde dorpen hielden ze zich verre van elke vorm van moderne technologie.

In een gesprek tussen drie volwassen Amish telden de onderzoekers maar liefst elf pauzes die langer waren dan twintig seconden. En met pauzes worden ook de stiltes tussen vraag en antwoord bedoeld. De langste stilte in het gesprek duurde 56 seconden. Geen van de drie 'gesprekspartners' wekte echter de indruk op zoek te zijn naar woorden; van een slaapverwekkende conversatie was geen sprake - althans niet in de ogen van de Amish.

De onderzoekers constateerden bovendien dat bij de Amish een nogal fundamentele verbale expressie - de begroeting - veelal zonder woorden plaatsvindt. Het is heel gewoon dat een Amish die bij zijn buurman op bezoek gaat zonder kloppen de deur opendoet en zwijgend gaat zitten. Pas na een hele poos wordt het eerste woord gesproken.

Het verdere verloop van zo'n bijeenkomst vol stiltes is voor buitenstaanders een bijzondere ervaring. In Zweden tekende een onderzoeker het volgende op: "Zelf heb ik bij de Lappen in Noord-Zweden een voorbeeld van extreme stilte meegemaakt. We brachten enkele dagen door in een gehuurd huisje in het dorpje Rensjoen. Onze burens kwamen elke ochtend op bezoek om te zien of alles in orde was. We boden hen koffie aan. Na enkele minuten stilte aanvaardden ze het aanbod. Als we een vraag stelden, volgde er opnieuw een stilte en dan een 'ja' of 'nee'. Vervolgens was het weer stil. Na vijf of tien minuten vroegen we weer iets. Wederom een pauze, wederom een 'ja' of een 'nee'. Zo ging dat elke tien minuten. Elk bezoek duurde ongeveer een uur - we zaten er steeds heel formeel bij. Gedurende al die tijd werden er zes of zeven keer woorden uitgewisseld. Vervolgens gingen onze gasten weer, om de volgende dag de voorstelling te herhalen."

VREEMDE SNUITER

Op de koffie gaan in Lapland mag in onze ogen een beproeving lijken, er is nooit aangetoond dat het bij de Lappen minder gezellig is dan bij ons. De weerstand die wij voelen bij een dergelijk zwijgzaam samenzijn, is dan ook cultuurgebonden. De mate waarin stilte de communicatie binnen een samenleving bepaalt, is volgens de taalkundige *dr Muriel Saville-Troike* van de Universiteit van Illinois sterk afhankelijk van de waarde die er in die samenleving wordt gehecht aan individualistische prestaties. Als het groeps- of gezinsbelang voorrang heeft, is er minder reden individuele verbale vermogens te cultiveren.

Dat is de reden, zo meent Saville-Troike, dat er bijvoorbeeld in China en Japan doorgaans minder wordt gepraat dan in de Verenigde Staten en West-Europa. Waar kinderen door de hiërarchische verhoudingen binnen de familie minder worden betrokken bij beslissingen, wordt hun aandrang tot praten al vroeg de kop in gedrukt. Ook op latere leeftijd wordt zwijgzaamheid jegens autoriteiten gewaardeerd.